

TEMATSKI PREGLED

- OBRAZOVANJE DJECE TRAŽITELJA AZILA –
(NE)SPREMNOST NA KVALITETNO UKLJUČIVANJE U
OBRAZOVNI SUSTAV •

Autorica / ANA ČUĆA
Centar za mirovne studije

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

Izdavači /
GOOD inicijativa, Centar za mirovne studije
Zagreb, travanj 2021.

OBRAZOVANJE DJECE TRAŽITELJA AZILA – (NE)SPREMNOST NA KVALITETNO UKLJUČIVANJE U OBRAZOVNI SUSTAV

Razvojna prava definirana UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta, osiguravaju djetetu pravo na najbolji mogući razvoj. Stoga ne čudi kako se upravo u toj skupini prava nalaze pravo na obrazovanje, pravo na igru, pravo na slobodno vrijeme, pravo na kulturne aktivnosti, pravo na informiranje, pravo na slobodu misli i izražavanja.¹ Važnost kvalitetnog dječjeg razvoja u motivirajućem okruženju koje će biti sigurno prepoznato je i u posljednjim UN-ovim globalnim ciljevima održivog razvoja do 2030. godine, prema kojima „besplatno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve djevojčice i dječake želi se osigurati do kraja 2030”.² Dok politike na međunarodnim i nacionalnim razinama prepoznaju specifičnu ranjivost djece i važnost poštivanja načela najboljeg interesa djeteta, brojka od čak četiri milijuna djece izbjeglica koja su trenutno isključena iz obrazovnih sustava dokazuje manjak razumijevanja za djecu tražitelje azila i djecu izbjeglice.³ Zbog njihove specifične ranjivosti, i manjka senzibiliziranosti za istu, djeca tražitelji azila i izbjeglice u riziku su od socijalne isključenosti, što im onemogućava integraciju i uživanje razvojnih i drugih prava koja su garantirana Konvencijom o pravima djeteta.

Prepoznavanje specifične ranjivosti djece tražitelja azila i izbjeglica uvelike ovisi o političkoj volji i poštivanju obaveza koje propisuje Konvencija o pravima djeteta, a koje moraju poštivati i implementirati sve države potpisnice. Shodno tome, prilikom definiranja zakona i politika koje se odnose na djecu, uključujući i djecu tražitelje azila i izbjeglice, države moraju pratiti četiri osnovna načela Konvencije na kojima se temelje prava djece:

¹ Ujedinjeni narodi (1989) *Konvencija o pravima djeteta*, str. 2. Dostupna [ovdje](#).

² Ujedinjeni narodi (2015) *Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030*, str. 5. Dostupni [ovdje](#).

³ Brojka preuzeta sa [web-stranice](#) Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR).

- Načelo nediskriminacije prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju „neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika”
- Djeca imaju pravo na život i razvoj u svakom vidu života, uključivši tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni razvoj
- Pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete. ili na djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj
- Djeci se mora omogućiti da aktivno sudjeluju u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i dopustiti im slobodu izražavanja mišljenja. Ona imaju pravo izreći svoja gledišta koja se moraju ozbiljno uzeti u obzir.⁴

Konvencija o pravima djeteta također *a priori* adresira moguću nevoljkost država da alociraju sredstva za zaštitu djece i njihovih prava. Preciznije, Konvencija je „bezuwjetna te zahtijeva i od vlada sa slabijim izvorima sredstava da poduzmu aktivnosti vezane uz zaštitu prava djeteta”.⁵ Zaključno, Konvencija o pravima djeteta obvezuje reformu nacionalnih politika koje se odnose na djecu shodno svim propisanim obvezama. Nacionalni sustavi moraju brzo i ekonomično odgovoriti na potrebe djece, posebno one u riziku socijalne isključenosti, kao što su to djeca tražitelji azila i izbjeglice.

Rizik od isključenosti ili ranijeg napuštanja sustava formalnog obrazovanja identificiran je kao jedan od najvećih izazova diljem Europe koji, između ostalog, najviše pogađa upravo djecu tražitelje azila i izbjeglice. Prema Eurydice istraživanju za 2019. godinu, za smanjivanje rastućeg broja djece tražitelja azila i izbjeglica koja su isključena ili ranije napuštaju sustav formalnog obrazovanja potrebno je poboljšati postojeću infrastrukturu obrazovnog sustava, oformiti sustav koji će nuditi uslugu usmjeravanja i savjetovanja, ali i osigurati dovoljna financijska sredstva koja će pokrivati cjelokupan

⁴ Ujedinjeni narodi (1989) *Konvencija o pravima djeteta*, str. 1-2. Dostupna [ovdje](#).

⁵ Ibid.

proces integracije.⁶ Dok su zemlje poput Belgije, Grčke, Cipra i Malte detektirale poteškoće u trenutnim nacionalnim sustavima obrazovanja prilikom uključivanja djece tražitelja azila i izbjeglica, Republika Hrvatska nalazi se među zemljama koje za spomenuti izvještaj nisu detektirale poteškoće u procesu uključivanja djece tražitelja azila i izbjeglica u nacionalni obrazovni sustav.⁷

Ovim radom pobliže ćemo analizirati odgovor Republike Hrvatske na potrebe djece tražitelja azila i izbjeglica, sa specifičnim fokusom na osiguravanje pristupa sustavu obrazovanja, sve sa ciljem identificiranja poteškoća s kojima se djeca tražitelji azila i izbjeglice susreću. Također ćemo predstaviti postojeći zakonski okvir, analizirati spremnost obrazovnog sustava da odgovori na potrebe djece tražitelja azila i izbjeglica, detektirati manjkavosti postojećeg sustava te ponuditi preporuke kojim se postojeći sustav može reformirati.

1) Nacionalni okvir i pristup obrazovanju

U Republici Hrvatskoj od 2006. godine 303 djece u dobi do 18 godina dobilo je međunarodnu zaštitu, odnosno status izbjeglica, u istom vremenskom periodu 63 djece dobilo je supsidijarnu zaštitu. Nadalje, od 2006. godine u Republici Hrvatskoj boravilo je 1105 maloljetnika bez pratnje, tražitelja međunarodne zaštite.⁸ Ove brojke dokazuju prisutnost djece i potrebu za formiranjem respozivnog i uključivog obrazovnog sustava koji će na vrijeme i kvalitetno omogućiti djeci tražiteljima azila i izbjeglicama pristup obrazovanju.

Zakon o međunarodnoj zaštiti osigurava djeci tražiteljima azila i izbjeglicama pravo na obrazovanje.

Članak 58. spomenutog zakona osigurava pristup obrazovanju djeci tražiteljima azila:

- (1) Pravo na osnovno i srednje obrazovanje dijete tražitelj ostvaruje pod istim uvjetima kao hrvatski državljanin.

⁶ Europska Komisija (2019) *Eurydice Report - Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures*, str. 55. Dostupno [ovdje](#).

⁷ Ibid.

⁸ Ministarstvo unutarnjih poslova (2020) Statistički pokazatelji tražitelja međunarodne zaštite do 30.9.2020. Dostupno [ovdje](#).

(2) Tražitelju, koji je započeo ostvarivati pravo na srednjoškolsko obrazovanje iz stavka 1. ovoga članka, omogućit će se nastavak srednjoškolskog obrazovanja i nakon stjecanja punoljetnosti.

(3) Ostvarivanje prava iz stavka 1. ovoga članka omogućit će se djetetu tražitelju u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva do izvršenja odluke o povratku.

(4) Ako dijete tražitelj ne zna ili nedovoljno poznaje hrvatski jezik, omogućit će mu se pohađanje pripreme nastave ili dopunske nastave hrvatskog jezika, kao i dopunske nastave u pojedinim nastavnim predmetima, ako za to postoji potreba.⁹

Nadalje, članak 70. istog zakona osigurava pristup obrazovanju djeci izbjeglicama i djeci pod supsidijarnom zaštitom.

(1) Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ima pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljanin u skladu s posebnim propisima.

(2) Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ostvaruje pravo na obrazovanje odraslih sukladno propisima kojima se regulira obrazovanje odraslih pod istim uvjetima kao i hrvatski državljanin.

(3) Azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ostvaruje pravo na priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija pod istim uvjetima kao i hrvatski državljanin.

(4) Za azilanta i stranca pod supsidijarnom zaštitom koji iz opravdanih razloga nije u mogućnosti dostaviti potrebnu dokumentaciju kojom dokazuje inozemnu kvalifikaciju provest će se procjena ranije stečenih kompetencija – *prior learning*. Procjenu ranije stečenih kompetencija azilanta i stranca pod supsidijarnom zaštitom provest će nadležna tijela sukladno propisima kojima se uređuju regulirane profesije i priznavanje inozemne stručne kvalifikacije.¹⁰

⁹ Republika Hrvatska, Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti NN 70/15, 127/17. Dostupno [ovdje](#).

¹⁰ Ibid.

Osim Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je i nekoliko propisa i pravilnika kojima se dodatno regulira uključivanje djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav:

- Pravilnik o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata i stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 89/2008.)
- Program hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za tražitelje azila i azilante (Narodne novine, br. 129/2009.)
- Program hrvatskoga jezika za pripremnu nastavu za učenike osnovne i srednje škole koji ne znaju ili nedovoljno poznaju hrvatski jezik (Narodne novine, br. 151/2011.)
- Nastavni plan i program hrvatskoga jezika za tražitelje azila, azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom starije od 15 godina radi pristupa srednjoškolskom obrazovnom sustavu i sustavu obrazovanja odraslih (Narodne novine, br. 100/2012.)
- Pravilnik o provođenju pripreme i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostavno znaju hrvatski jezik i nastave materinskoga jezika i kulture države podrijetla učenika (Narodne novine, br. 15/2013)
- Program učenja hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom radi uključivanja u hrvatsko društvo (Narodne novine, br. 154/14) – program za odrasle osobe.

Uz postojeće zakone i pravilnike, važno je dotaknuti se Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine.¹¹ U mjerama definiranim Akcijskim planom za integraciju, prema riječima Ministarstva znanosti i obrazovanja, „od posebnog je značaja pružati potporu i stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih djelatnika, kontinuirano promicati odgoj i obrazovanje o snošljivosti prema osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita, provoditi

¹¹ Prilikom pisanja ovog rada novi Akcijski plan još uvijek nije odobren, ali može se pretpostaviti da će obrazovanje biti jedno od zastupljenih područja i u novom Akcijskom planu.

građanski odgoj i obrazovanje, kao i poticati suradnju s civilnim udrugama koje provode razne projekte interkulturnog obrazovanja te obrazovanja o građanskim i ljudskim vrijednostima".¹² Shodno tome, Ministarstvo znanosti i obrazovanja nositelj je mjera koje, između ostalog, uključuju: organiziranje učenja hrvatskog jezika povijesti i kulture u gradovima u kojima žive osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita, osiguravanje provedbe pripreme i dopunske nastave za učenike osnovnih i srednjih škola koji ne znaju ili nedostatan znaju hrvatski jezik, promptno uključivanje djece u odgojno-obrazovni sustav na svim razinama, omogućavanje osobama starijima od 15 godina, a koje u svojim zemljama nisu imale priliku završiti obrazovanje, besplatan završetak osnovnog ili srednjeg obrazovanja u sustavu obrazovanja odraslih. Mjere, osim djecu tražitelje azila i izbjeglice, pokrivaju i osobe koje svakodnevno rade s njima te se referiraju na važnost provođenja stručnog usavršavanja pedagoških radnika i osnaživanje partnerstva s organizacijama civilnog društva u implementaciji projekata o interkulturnom obrazovanju. U provedbi navedenih mjera prema Akcijskom planu za integraciju važnu ulogu nose odgojno-obrazovne ustanove, organizacije civilnog društva, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te nadležne agencije iz obrazovnog sustava.¹³

Dok se na prvi pogled čini kako postojeći zakonodavni sustav, zajedno s pratećim pravilnicima i Akcijskim planom za integraciju nudi sveobuhvatno i kvalitetno uključivanje djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav, manjkavosti sustava i njegova nepripremljenost vidljiva je još od 2015. godine, a u stvarnosti parcijalne mjere i politike i dalje su na snazi ne prepoznajući posebnu ranjivost djece tražitelja azila i izbjeglica.

Kao kontinuirani problem detektiran još na samim počecima humanitarne krize jest **pravovremeno uključivanje djece tražitelja azila i djece izbjeglica u obrazovni sustav**. Iako zakonski, djeca bi trebala biti promptno uključena (unutar 30 dana od podnošenja zahtjeva), u stvarnosti taj proces kasni, pritom onemogućavajući djeci adekvatnu socijalizaciju, učenje hrvatskog jezika, ali i mogućnost nadilaženja vlastite traume i izbjegličkog iskustva.

¹² Vlada Republike Hrvatske (2017) *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine*, str. 14. Dostupan [ovdje](#).

¹³ Ibid.

Samo **uključivanje djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav često je napravljeno neadekvatno i proizvoljno**. Naime, iako postoje dva relevantna pravilnika koji definiraju proces utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, taj proces još uvijek nije standardiziran. Nepostojanje standardiziranog postupka otežava odluku oko smještaja djeteta u adekvatan razred ovisno o njegovoj/njenoj dobi i prethodno stečenom znanju. Kao posljedica toga, djeca često završe u razredima koji ne odgovaraju njihovoj dobi, što može dodatno usporiti njihov napredak, dok s druge strane prethodno stečeno djetetovo znanje odgovara kurikulumu tog istog razreda.

Dječji napredak dodatno je sputan često zakašnjelom i nedostatnom pripremnom i dopunskom nastavom. Zakonski, priprema i dopunska nastava u trajanju su od 140 sati (70/70), međutim, prema potrebi ona se može produljiti. Za veliki broj djece koji se prvi put susreće s hrvatskim jezikom i latiničnim pismom, preporučena je opseg pripreme i dopunske nastave nedostatan. Nepoznavanje jezika onemogućuje djeci aktivno praćenje nastave, a nedostatak njihovog aktivnog uključivanja se često isključivo pripisuje dječjim individualnim sposobnostima. Međutim, odgovornost leži u sustavu koji ne prepoznaje vlastitu odgovornost organiziranja i provođenja adekvatnog broja sati za učenje hrvatskog jezika. Postavljanjem djece tražitelja azila i izbjeglica u školske klupe, ne osiguravajući im mogućnost praćenja nastave i aktivne participacije, stvara se lažna predodžba o individualnoj nespremnosti djece da se uključe.

Proces uključivanja djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav otežan je zbog nepostojanja udžbenika za pripremu nastavu hrvatskog jezika koji bi bio prilagođen potrebama djece tražitelja azila i izbjeglicama za učenje hrvatskog jezika kao stranog jezika. Zbog manjka standardiziranih materijala, učitelji, od koji većina nije imala prethodna iskustva rada s djecom kojima hrvatski jezik nije materinji, moraju samostalno pripremati materijale i osmisliti program. Zato je od izuzetne važnosti standardiziranje materijala, obučavanje i pružanje kontinuirane podrške učiteljima koji u razredima imaju djecu tražitelje azila i izbjeglice, kako bi se djeci omogućilo kvalitetno obrazovanje i ostvarenje vlastitih potencijala.

Detektirane poteškoće nisu svojstvene isključivo hrvatskom obrazovnom sustavu, već su poteškoće s kojima se susreću i druge zemlje koje su postale dom djeci u potrazi za sigurnošću. Kako bi se dijete zaista osjećalo dobrodošlim i kako bi se uspješno integriralo potrebno je omogućiti pristup učenju jezika zemlje u koju je dijete došlo. Kao uspješna praksa u zemljama poput Belgije i Austrije pokazalo se osiguravanje

dodatnih edukacija za nastavnike koji podučavaju djecu jezik kako kroz pripremnu nastavu, tako i kroz redovnu nastavu, a naglasak je stavljen na tehnike učenja jezika kao stranog jezika. Uz početnu edukaciju, nastavnici imaju na raspolaganju dodatne programe usavršavanja čiji je fokus na višejezičnosti, interkulturalnom obrazovanju te pedagoškim vještinama u kontekstu migracija.¹⁴ Specifičan set vještina i znanja koji proizlazi iz edukacija ovakvog profila, omogućava učenje jezika za primjenu u dvama različitim kontekstima; komunikacija u svakodnevnom životu te savladavanje gradiva.¹⁵ Tako, na primjer, u Portugalu nastava učenja jezika oformljena je na način da se jezik shvaća kao alat za svakodnevnu komunikaciju, alat za praćenje nastave te kao alat za integraciju u društvo. Shodno tome, kurikulum namijenjen djeci tražiteljima azila i izbjeglicama omogućava da djeca kroz pripremnu i redovnu nastavu imaju mogućnost koristiti portugalski jezik za gore navedene tri uloge.¹⁶

Nadalje, osim nepostojanja adekvatnih materijala, **još uvijek nije prepoznata važnost osiguravanja asistenata u nastavi djeci tražiteljima azila i izbjeglicama.** Asistenti za djecu tražitelje azila i izbjeglice nemaju samo ulogu olakšavanja djeci praćenje programa, već također, ulogu interkulturalnih medijatora pomoću kojih se ostvaruje inkluzivan pristup obrazovanju djeci tražiteljima azila i izbjeglicama. Zajedno sa standardiziranim materijalima i asistentima u nastavi, izbjeglo bi se reduciranje sadržaja koje se često koristi kao metoda pri radu s djecom tražiteljima azila i izbjeglicama, te bi se omogućilo njihovo ravnopravno sudjelovanje u nastavi. Posljedično, reduciranje sadržaja dugoročno utječe na djecu i njihov neravnopravan položaj unutar obrazovnog sustava. Upravo zbog reduciranog sadržaja djeca imaju slabije razvijene kompetencije što im ograničava daljnje obrazovne mogućnosti.

Važnost interkulturalnih medijatora prepoznata je u Estoniji, Latviji, Škotskoj i Norveškoj gdje škole i lokalne institucije same procjenjuju potrebu uključivanja interkulturalnih medijatora u proces obrazovanja djece tražitelja azila i izbjeglica. Uz mjeru mogućnosti korištenja interkulturalnih medijatora na zahtjev, zemlje poput Španjolske i Irske odlučile su se za sveobuhvatni pristup u uključivanje interkulturalnih medijatora. U tim zemljama prilikom uključivanja djece tražitelja azila i izbjeglica aktivira se cijeli stručni

¹⁴ Europska Komisija (2019) *Eurydice Report - Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures*, str. 115.-116. Dostupno [ovdje](#).

¹⁵ Pregled dodatnih dobrih praksi koje se primjenjuju diljem Europske Unije, a kojima je unaprijeđena integracija djece u obrazovni sustav, MiCreate (2019) *Snapshot of Good Practices for Integration of Migrant Children*, dostupno [ovdje](#).

¹⁶ Europska Komisija (2019) *Eurydice Report - Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures*, str. 133.-134. Dostupno [ovdje](#).

tim koji čine prevoditelji, formira se sustav podrške među vršnjacima te se angažiraju asistenti u nastavi koji imaju ulogu interkulturalnih medijatora i prate proces integracije djeteta u obrazovni sustav.¹⁷

Postojeći sustav još uvijek ne prepoznaje posebnu ranjivost djece tražitelja azila i izbjeglica koja su zajedno s njihovim roditeljima pokušavaju nadići proživljene traume i ponovno izgraditi život u potpuno nepoznatim sredinama. **U procesu uključivanja djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav važnu ulogu imaju i sami roditelji, međutim, sustav ne prepoznaje važnost njihove uloge i ne postoji mehanizam pružanja podrške roditeljima izbjegle djece** kroz koji bi ih se upoznalo s nastavnim procesima i školovanjem u Republici Hrvatskoj, ali i načinima na koji oni sami mogu pružiti podršku svojem djetetu i pospješiti taj proces. Kao jedan od primjera dobre prakse koji bi se mogao primijeniti i na hrvatski kontekst jest organiziranje „dana otvorenih vrata“ za roditelje, kao što je to praksa u Francuskoj, unutar kojeg škole provode kratke edukacije za roditelje o obrazovnom sustavu, internim pravilima te očekivanjima koja su postavljena prema djeci unutar obrazovnog sustava. Sličnu praksu primjenjuje i Velika Britanija u kojoj škole organiziraju radionice za roditelje gdje im izlažu kurikulum koji će djeca proći kroz tekuću akademsku godinu, kako bi same roditelje upoznali sa gradivom i temama koje će se obrađivati u školi.¹⁸

Integracija djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav svakako bi bila pospješena kroz adekvatnu i kontinuiranu psihološku pomoć koja bi se nudila djeci, ali i njihovim roditeljima. Takva sustavna podrška zahtijeva resurse, ali koordiniran pristup koji ne bi svu odgovornost smjestio samo na psihologe koji su aktivni u školama. Važnost takvog sustavnog pristupa, kada je riječ o psihološkoj podršci, prepoznata je u Belgiji gdje je djeci omogućen pristup dodatnoj psihološkoj podršci na zahtjev škole ili lokalnih institucija. Dok u Republici Hrvatskoj važnost kontinuirane podrške pri uključivanju djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav još uvijek nije sustavno prepoznata, druge zemlje omogućuju dodatnu psihološku podršku na zahtjev učitelja, školskih pedagoga ili ravnatelja.¹⁹

¹⁷ Europska Komisija (2019) *Eurydice Report - Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures*, str. 110.-111. Dostupno [ovdje](#).

¹⁸ Ibid. str. 108.

¹⁹ Europska Komisija (2019) *Eurydice Report - Integrating Students from Migrant Backgrounds into Schools in Europe: National Policies and Measures*, str. 111.-121. Dostupno [ovdje](#).

Većina detektiranih poteškoća proizlazi iz činjenice da unutar obrazovnog sustava još uvijek nije prepoznata važnost interkulturalnog obrazovanja. Upravo interkulturalno obrazovanje usmjereno je na „analizu opresivnih društvenih odnosa, borbu protiv predrasuda i diskriminacije te transformaciju društva prema stanju pravednosti. Ono želi učenice obrazovati kao autonomne, misleće, hrabre i empatične subjekte koje aktivno i angažirano sudjeluju u osmišljavanju svojih života i pridonose zajednici u kojoj žive.”²⁰ Drugim riječima, kvalitetno interkulturalno obrazovanje ostvaruje jednakost, uvažavanje i pravednost. Obrazovne politike koje bi pratile načela interkulturalnog obrazovanja onemogućile bi stigmatizaciju djece tražitelja azila i izbjeglica, i osigurale njihovo kvalitetno uključivanje u obrazovni sustav.

Kao posebnu kategoriju djece tražitelja azila i izbjeglica koja se nose sa značajnim poteškoćama prilikom uključivanja u obrazovni sustav potrebno je izdvojiti djecu koja su starija od 16 godina i mlađe punoljetnike. Upravo oni nerijetko budu isključeni godinama iz obrazovnog sustava tijekom boravka u izbjegličkim kampovima prije dolaska u Hrvatsku. Stoga je od primarne važnosti uključiti ih u obrazovni sustav iako dobnog izlaze iz okvira redovnog školovanja.²¹

²⁰ Bartulović, Marija, Kušević Barbara (2016) *Što je interkulturalno obrazovanje? Priručnik za nastavnike i druge znatiželjnike*, Centar za mirovne studije, str.8.

²¹ Indikativno je kako su navedeni nedostaci u obrazovnom sustavu identificirani još 2017. godine, u radu Emine Bužinkić, *Uključivanje djece izbjeglica u hrvatski odgojno-obrazovni sustav*, dostupan [ovdje](#). Manjak promjena od 2017. godine do danas pokazuje nedostatak političke volje za kvalitetnu integraciju izbjeglica u hrvatsko društvo.

2) Obrazovanje djece izbjeglica u susret pandemiji COVID-19

Pandemija uzrokovana virusom COVID-19 izmijenila je živote i svakodnevicu. U izvanrednim okolnostima velik dio država odlučio je zatvoriti obrazovne ustanove i preusmjeriti nastavu na *online* kanale, a Republika Hrvatska odlučila se za sličan pristup. Nastava je organizirana putem trećeg programa Hrvatske radiotelevizije, tzv. „Škola na trećem” i nastave koja se reproducirala kroz kanale RTL-a i STV-a. Osim predavanja koja su emitirana na televiziji, velik dio nastave, odnosno nastavnih materijala i zadataka, učenici su dobivali putem različitih platformi ili su im bili prosljeđivani putem interneta. Dok je novonastala situacija bila svojevrsan presedan kad je riječ o organizaciji života te time i sustava obrazovanja, sustav je u novonastalim okolnostima zanemario posebnu ranjivost djece koja su se i prije pandemije suočavala s rizikom od isključenosti iz sustava obrazovanja. Posljedično, pandemija i tadašnja organizacija nastave dodatno je istaknula i produbila društvenu nejednakost i prepreke s kojima se djeca tražitelji azila i izbjeglice susreću prilikom uključivanja u obrazovni sustav.

Djeca tražitelji azila i izbjeglice nerijetko dolaze iz socioekonomski ugroženih obitelji ili obitelji s puno djece. Za njihove roditelje izazov je osigurati televizor ili tablet za svako dijete, a nerijetko obitelji nemaju pristup internetu. S obzirom da djeca tražitelji azila žive u prihvatilištima, ona se često susreću s manjkom osnovnih uvjeta za rad kao što su tiha prostorija, osobni pisaći stol, pristup svoj potrebnoj literaturi. Upravo zbog ograničenih uvjeta za rad i učenje, velik broj djece tražitelja azila i izbjeglica u periodu emitiranja nastave na televiziji i putem internetske veze bili su isključeni i nisu imali pristup obrazovanju. Nedostatak pristupa internetskoj vezi onemogućio je komunikaciju između nastavnika, djece i njihovih roditelja, što je dovelo do nemogućnosti praćenja napretka djece tražitelja azila i izbjeglica, ali i pružanje podrške u savladavanju materijala na njima stranom jeziku.

Izvođenjem nastave putem televizije i interneta djeca tražitelji azila i izbjeglice gube direktnu podršku u učenju koja je često ograničena, ali barem u nekoj mjeri prisutna dok su djeca fizički u razredima. Ovakav alternativni način izvođenja nastave ne uzima u obzir činjenicu kako djeca tražitelji azila i izbjeglice nemaju jednak sustav podrške u svojim kućama kao ostala djeca. Manjak podrške ne proizlazi iz nevoljkosti njihovih roditelja, već zbog činjenice kako u velikom broju slučajeva njihovi roditelji sami ne razumiju jezik te im ne mogu pomoći sa zadaćom.

Nastava na daljinu onemogućila je djeci tražiteljima azila i izbjeglicama direktan kontakt s volonterima koji im često pružaju podršku u učenju. Nedostatak direktnog kontakta s volonterima, koji često popunjavaju nedostatke postojećeg sustava i blisko surađuju s roditeljima, dodatno je usporio proces učenja i integracije djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav.

Institucije nisu prepoznale važnost organiziranja učenja jezika alternativnim putem za vrijeme organiziranja nastave putem emitiranja na televiziji ili putem interneta. Time se u potpunosti zaustavio proces integracije djece tražitelja azila i izbjeglica u obrazovni sustav, s obzirom na to da bez znanja hrvatskog jezika djeca ne mogu pratiti nastavu, posebice u uvjetima kada su u potpunosti prepušteni sami sebi.

Ne uzimajući posebnu ranjivost djece tražitelja azila i izbjeglica u obzir, ona su isključena iz organizirane nastave na daljinu. Iako zakonski okvir osigurava svoj djeci obrazovna prava, prilikom organizacije nastave na daljinu, institucije nisu uzele u obzir prepreke s kojima se djeca tražitelji azila i izbjeglice susreću. Time, djeca koja se u „normalnim“ okolnostima nose sa brojnim izazovima prilikom uključivanja u obrazovni sustav, u novim izvanrednim okolnostima to uključivanje je gotovo u potpunosti zaustavljeno.

Onemogućavanjem djeci da u izvanrednim okolnostima imaju pristup obrazovanju usporilo je njihov daljnji napredak. U retrospektivi, jasno je kako su djeca tražitelji azila i izbjeglice u zaostatku s gradivom, te je **od iznimne važnosti da sustav prepozna poziciju u kojoj se ona nalaze te organizira dodatne sate kako se posljedice propuštanja nastave ne bi dodatno zrcalile na njihov napredak u novoj školskoj godini.**

Neizvjesnost oko organizacije nastave u školskoj godini 2020/2021. i mogućnost ponovnog organiziranja nastave na daljinu otvara vrata za poboljšanje organizacije nastave na daljinu koja će uključiti i one u najvećem riziku od isključenosti, djecu tražitelje azila i izbjeglice. Kako bi implementacija nastave na daljinu bila uspješnija, **odgovorne institucije moraju evaluirati prethodnu implementaciju nastave na daljinu u kontekstu uključivanja djece kojima hrvatski jezik nije materinski. Nastava koja se odvija putem televizijskih programa ili internet veze treba biti prilagođena i djeci tražiteljima azila i izbjeglicama kako ona ne bi ponovno bila isključena iz obrazovnog sustava.** Prilikom organizacije nastave putem alternativnih metoda **posebna pažnja treba biti stavljena na socioekonomske uvjete djece tražitelja azila i izbjeglica koji često nemaju pristup televizoru, računalu ili internetskoj vezi.**

Nadležno ministarstvo u njihovom slučaju mora osigurati tehničke uvjete kako bi djeca mogla pratiti nastavu zajedno sa svojim kolegama. Osim pružanja izravne podrške djeci tražiteljima azila i izbjeglicama, institucije moraju podržati i osnažiti nastavno osoblje kojem često nedostaje resursa za organizaciju nastave koja bi odgovorila na potrebe sve djece, uključujući djecu tražitelje azila i izbjeglice. **Organizacijom obuke za nastavnike na temu organiziranja nastave putem interneta koju će moći pratiti i djeca tražitelji azila i izbjeglice, stvorili bi se uvjeti za aktivnu participaciju djece i u novonastalim okolnostima.** Zsigurno, najbitnije za dječji razvoj i integraciju u obrazovni sustav jest učenje hrvatskog jezika. **U situaciji izvođenja nastave na daljinu djeci tražiteljima azila i izbjeglicama treba omogućiti kontinuirano učenje hrvatskog jezika.** Temelj uspješnog uključivanja djece izbjeglica i tražitelja azila u obrazovni sustav jest upravo osiguravanje djeci učenje jezika, u skladu s njihovim potrebama i individualnim napretkom.

Iako je pandemija COVID-19 postavila mnoge izazove pred nadležne institucije oko organizacije nastave, sama pandemija ne smije služiti kao izgovor za kršenje prava djeteta. Pri osmišljavanju i implementiranju alternativnih oblika nastave, nadležna ministarstva i institucije dužne su poštivati načelo nediskriminacije i osigurati pristup obrazovanju svoj djeci, uključujući djecu tražitelje azila i izbjeglice.

3) Preporuke:

- Potrebno je uključiti djecu tražitelje azila i izbjeglice u obrazovni sustav u što kraćem roku nakon dolaska u RH, svakako ne kasnije od 30 dana nakon podnošenja zahtjeva za međunarodnom zaštitom.
- Potrebno je na kvalitetan, individualan i standardiziran način ocijeniti razinu znanja učenika uzvši u obzir sve vanjske faktore, socioekonomske okolnosti, proživljenu traumu i psihičko stanje djeteta.
- Potrebno je standardizirati proces uključivanja djece u obrazovni sustav, čime bi se uvelike olakšao proces kako za škole tako i za samu djecu i njihove roditelje.
- Potrebno je organizirati kontinuiranu nastavu učenja hrvatskog jezika s povećanim fondom sati na način da se hrvatski jezik uči kao strani, a ne materinski jezik.
- Potrebno je osigurati dodatnu edukaciju za nastavnike koji provode pripremnu nastavu, ali i za nastavnike čije razrede pohađaju djeca tražitelji azila i izbjeglice. Edukacije bi trebale biti usmjerene na važnost višejezičnosti i interkulturnog obrazovanja.
- Potrebno je osigurati psihološku podršku djeci tražiteljima azila i izbjeglicama kako unutar škola, tako i izvan njih.
- Potrebno je osigurati asistente koji bi uz olakšavanje praćenja nastave imali ulogu i interkulturnih medijatora.
- Potrebno je definirati opis posla asistenata u nastavi i u skladu s njim definirati njihovu suradnju s nastavnicima/nastavnicama.
- Potrebno je osigurati kvalitetan pristup djeci tražiteljima azila i izbjeglicama pripremljenoj i regularnoj nastavi u izvanrednim okolnostima, kao što je to bila škola na daljinu. Odgovornost je sustava da identificira specifičan rizik od isključenosti kojem su djeca tražitelji azila i izbjeglice podložni i da adekvatno odgovori na isti.

www.cms.hr

www.oz.goo.hr

www.goo.hr